

ISMERTETÉSEK

Kasvatus - finn neveléstudományi folyóirat. Szerkesztőség: Jyväskyläi Egyetem Oktatási Kutatóintézete (Koulutuskeskus Tutkimuslaitos, Jyväskylä Yliopisto). Kiadó: Finn Neveléstudományi Társaság (Suomen Kasvatustieteellinen Seura Ry.).

A finn oktatás- és neveléskutatók publikációs aktivitására általánosságban is jellemző, hogy tanulmányaikkal jelen vannak a finn nyelvű neveléstudományi fórumokon kívül az európai és a skandináv oktatáskutatás meghatározó szervezeteiben és azok lapjaiban (European Education, European Education Research Journal, Scandinavian Journal of Educational Research, ritkábban: Comparative Education). Ennek eredményeként a finn iskolarendszer néhány jellemzője a nemzetközi oktatás- és neveléskutatói közegben meglehetősen ismert lett az utóbbi két évtizedben.

A hazai politikai és szakértői célú kommunikációban a magyar oktatási rendszer közelmúltbeli és jelenlegi útkeresésének időszakában is sok szó esik Finnországról. Kevésbé ismert ennek ellenére Magyarországon a finn neveléstudomány egyik meghatározó lapja, a Kasvatus 'Nevelés' című neveléstudományi folyóirat. Ismertetőnkben a lap általános jellemzőinek bemutatását követően betekintést nyújtunk a 2010. évi lapszám néhány tanulmányába.

A lap kiadója a Finn Neveléstudományi Társaság (Suomen Kasvatustieteellinen Seura Ry.), jelenlegi

szerkesztősége a Jyväskyläi Egyetem Oktatási Kutatóintézete (Koulutuskeskus Tutkimuslaitos, Jyväskylä Yliopisto). Évi négy, illetve öt szám jelenik meg. Minden számot néhány oldalnyi bevezető szöveg indít; ez a szerkesztői előszó vagy tanulmány jellegű bevezető kijelöli az adott szám tematikai súlypontjait. Bizonyos esetekben ez a szöveg önálló tanulmány: a 2010. évi 4. szám esetében Johanna Kallo és Taina Saarinen foglalja össze röviden az összehasonlító neveléstudomány általános helyzetét a XXI. század elején, továbbá a tudományterület továbbfejlődésének lehetőségeit. A bevezető szöveg lehet személyes hangvétellű esszé is: a 2010. évi 2. számban Jyrki Hilpelä vázolja föl azt, hogy a modern finn társadalomban hogyan értelmezhető a társadalomban való lét, azaz a közösség tagjaként való cselekvés és a jóléti társadalmakban fokozatosan megjelenő individualizáció, ami éppen ellentétes folyamat a közösségi emberré válással. A bevezető szöveg megírására mindig felkért szerzők vállalkoznak. A lap nyitottságát mutatja, hogy nem feltétlenül a lapban szerző legnevesebb kutató vagy tudós írja ezt a bevezető szöveget. Az előző két példánál maradva: Jyrki Hilpelä a finn neveléstudomány egyik meghatározó alakja, a lap főszerkesztője is. Az, hogy a lapot az ő írása vezeti be, ebből a két körülményből érthető. Az ez évi 4. számot ezzel szemben fiatal szerzők vezetik be: Johanna Kallo 2009-ben szerzett doktori fokozatot, oktatáspolitikai-kutató, a lap utolsó oldalán szereplő bemutatónak szerint „tutki-

jatohtori”, azaz kutató. Taina Saarinen ugyanakkor eddig alig rendelkezik publikációval, „tutukimuskoordinátor”, azaz adminisztratív tevékenységet folytat.

A lap állandó rovata az Artikkeleita (Cikkek) rovat, melybe legfeljebb 15 oldalas tanulmányok kerülnek, számonként három–négy. Az itt megjelent írások jellemzője a sokszínűség. Az alkalmazott kutatásokkal foglalkozó szerzők ugyanúgy megjelennek itt, mint az elméleti kutatók. Általánosságban elmondható, hogy a neveléssel vagy az oktatással, annak didaktikai, társadalmi, szociológiai, pszichológiai vonatkozásával foglalkoznak a szerzők. A multidiszciplináris tanulmányok megjelenését az is lehetővé teszi, hogy a tanulmányok gyakran többszerzősek, több tudományterület képviselői. A 2010/4., összehasonlító neveléstudományi tematikus számban a hét tanulmányból öt többszerzős. További állandó rovat a Kirja-arviointeja, azaz könyvismertetések. Ezek száma lapszámonként szintén 3–4; a bemutatások hangvétele sokkal inkább a semleges ismertetés, mint a kritikus hozzáállás felé mutat.

A 2010. év számai között ezek voltak az állandó rovatok. További, „mozgó” rovatoknak tekinthetők a következők: Katsauksia (Kitekintés, rövidebb tanulmányok), Uusia tapahtumia, (Új események, azaz konferencia-beszámolók), Lyhyempiä kirjoituksia (Rövidebb írások, azaz rövid problémafelvető tanulmányok, amelyek jellegük-nél fogva kevés hivatkozott irodalmat vonultatnak fel). A Puheenvuoroja

(Hozzászólások) rovatban aktuális oktatási kérdésekhez szólnak hozzá vagy indítanak vitát ilyen kérdésekben.

A lap szerepe egyrészt a tudományos közösség számára a sokszínű fórum biztosítása. Meglepő, hogy tudományos lap jellege ellenére nem feltétlenül csak az akadémiai szféra ismert kutatói publikálnak benne. Olykor tanárok, tanítók kutatásai is megjelennek a Kasvatus hasábjain. Minden szám végén angol absztrakt olvasható; a magyar olvasó számára szokatlan, hogy bizonyos rovatok esetében a tanulmányok végén szerepel a kéziratnak a szerkesztőségbe érkezésének a dátuma, valamint az, hogy mikor került közlésre elfogadásra. A két dátum között olykor 10 hónap is lehet az eltérés.

Túl a tudományos fórum biztosításán a lap írásai keresztmetszetet adnak a finn oktatáskutatás jelenkori irányairól. A hátsó borítón megtalálhatók a legfrissebb neveléstudományi kiadványok, jobbra a fentebb említett neveléstudományi társaság (angol rövidítése: FERA) gondozásában, másrészt a honlapon mindenkit buzdít a szerkesztőség, hogy a felajánlott bő listából válasszon magának, és ismertesse az adott művet. Belföldre ingyen el is küldik a könyvet, külföldre sajnos nem.

Az alábbiakban azokat a publikációkat mutatjuk be röviden, amelyek érdeklődési körünkhöz közel állnak, és remélhetőleg felkeltik a hazai olvasók figyelmét is.

A 2010. évi első számban Anja Lindh: Kuoleman teema lastenkirjallisuudessa (A halál témája a gyermekiro-

dalomban) (Kasvatus 2010/4: 6–19). A szerző tanulmányában azt vizsgálja, hogy hogyan mutatja be és magyarázza a halált a gyermekirodalom a premodern, a modern és a posztmodern korban. A kutatási adatok 30 mesekönyvből, képeskönyvből és gyermeknek szóló regényből származnak, amelyeket többségükben a 1800-as, 1900-as években és az elmúlt évtizedben publikáltak. A feldolgozott művek között szerepelnek olyanok is, amelyek keletkezésük idején nem gyerekirodalomnak számítottak (sőt keletkezésük idején gyermekirodalom nem is létezett), hanem az utókor értelmezésében váltak gyermekirodalmi művekké. Így kerültek a tartalomelemzés alá vont művek közé Aiszoposz példázatos állatmeséi vagy Swift utópisztikus műve, a Gulliver utazásai. A feldolgozott művek között ugyanakkor megjelennek a klasszikus világirodalmi és finn nemzeti irodalmi mesék (Andersen, a Grimm-fivérek, Tove Jansson meséi). A szövegeket a szerző tartalomelemzéssel vizsgálta. Az eredmények szerint a modern kor előtt a gyermekirodalom a vallásra és ősi mitológiai elemekre alapozódva bemutatott metafizikai nézőpontot hangsúlyozza: a halál a középkori és a reneszánsz hagyományoknak megfelelően nem végleges pusztulást jelent. A modern korban a halál fokozatosan tabuvá vált a gyermekirodalomban is. Különösen a romantikus irodalomra jellemző, hogy a halál motívumát félelem veszi körül, és gyakorta szimbolikus leírásokkal ábrázolták, felületesen és a lényeg elöl kitérve. A posztmodern kor

gyermekirodalmában a halálkoncepció jóval sokrétűbb képet mutat. A metafizikai jellegű beállítással mellett az elemzőbb (analitikus) nézőpont is felfedezhető. Szó esik a halál jelentőségéről az emberek számára, hermeneutikai stratégia alapján. Néhány gyermekkönyv rendkívül vigasztalan és lesújtó képet fest a halálról, míg másokban sokkal inkább vigasztaló és gyógyító hangvétellel találkozhatunk.

A szerző azt is megindokolja, hogy miért fontos a halál témáját a gyermekirodalomban vizsgálni. Szerinte a halálnak mint motívumnak és cselekményszervező elemnek fontos szerepe van az irodalomban általában és a gyermekirodalomban egyaránt. A halál témájának alapos körüljárása hozzásegíti a gyerekeket az érzelmi fejlődéshez.

Jyrki Hilpelä: Yhteisöllisyys ja yksilöllisyys (Az ember mint a társadalom tagja és mint egyén) (Kasvatus 2010/3: 209–212.) című írásában három fogalom létét és létjogosultságát mutatja be és értelmezi a finn társadalom múltjában és jelenében: az yhteisöllisyys, az yksilöllisyys és az egoismi fogalmát. Az yhteisöllisyys leginkább így írható körül: „az ember mint társadalmi lény”. A második az „individualizmus” fogalmával azonosítható, az egoismi mint nemzetközi vándorszó nem igényel bővebb magyarázatot. Hilpelä a bevezető írás első részében egy ellentétpárt állít fel az yhteisöllisyys és az yksilöllisyys fogalmak között. Az elsőt, tehát az embernek a társadalomért való cselekvését olyan igénynek tekinti, amely a történelem folyamán leginkább

a politikai erők részéről fogalmazódik meg: bizonyos történelmi korszakokban az ember a különféle eszmék hatására társadalmi lényvé, a társadalom érdekében cselekvővé válik. Hilpelä szerint a finn jóléti társadalomban az újabb időkben egyre inkább elhangzik a politikusok részéről ugyanez az igény: az ember ne egyén legyen, hanem elsősorban a közösségért cselekvés legyen a célja. Hilpelä ehhez a felfogáshoz szkeptikusan viszonyul: a finn történelemből hoz arra példákat, hogy ha a politika kisajátítja az embereket, akkor annak a terméke mindig történelmi zsákutca, és erkölcsileg is kifogásolható. A történelmi példák mind a szélsőjobboldali mozgalmak törekvéseihez kötődnek, így Hilpelä felfogásában a nacionalizmus és az yhteisöllisyys fogalmi szorosan összekapcsolódnak. John Stuart Mill A szabadságról című művét alapul véve sokkal inkább az individualizmus jogossága és használhatósága mellett érvel. Az individualista felfogás (yksilöllisyys) szerint az egyénnek joga van saját véleménye megfogalmazására és saját cselekedete-

tek megtételére. Mindez azonban Hilpelä szerint napjaink társadalmában kevésbé járható út, hiszen a gazdasági érdekek mindenhatósága miatt a jelenlegi világban az egyén célja nem lehet más, mint a túlélés, az életben maradás. Ez kikényszeríti az egyénből a hasznelvűséget és az önzést, ami viszont megakadályozza a közösségért cselekvés lehetőségét. Hilpelä szerint a mai jóléti társadalomban a közösség fogalma már nem is értelmezhető megszorítások nélkül, hiszen folyamatosan változó társadalomban élünk, ahol a munkahelyi közösségek is szinte perceként változnak.

A lap cikkei elektronikusan teljes terjedelmükben nem érhetők el a lap honlapjáról (<http://ktl.jyu.fi/ktl/julkaisu/kasvatus>). Ezen a helyen a tanulmányok absztraktjait, tartalomjegyzékét és a lapszámokat bevezető rövid írásokat olvashatjuk. Lehetőség van a finn neveléstudományi kiadványok elektronikus elérésére előfizetni, ez azonban igen költséges.

Gál Attila